

Institutionen för kultur och samhälle

Socialdepartementet

Remissvar för betänkandet Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53)

Sammanfattning

Linköpings universitet, Institutionen för kultur och samhälle, avstyrker utredningens förslag om en modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper.

Institutionen har inte ombetts inkomma med synpunkter på betänkandet, SOU 2025:53, men vill likväl framföra ett antal synpunkter.

Förslaget skulle ge upphov till en stor grupp människor som lever i Sverige men som under flera år saknar tillgång till centrala trygghetssystem, vilket innebär ett tydligt avsteg från den svenska universella välfärdsmodellen. Ytterst aktualiserar utredningen och den föreslagna reformen därmed en rad principiella och politiska frågor om grundvalarna för svensk välfärds- och socialpolitik.

Vi ser en påtaglig risk att förslaget skulle medföra betydande och allvarliga konsekvenser för både enskilda och samhället i stort, i form av fördjupad fattigdom och social utsatthet; en växande informell sektor för arbete och en mer osäker och utsatt situation för löntagare i stort (inte enbart dem som direkt berörs av reformen); en förskjutning av ansvaret för barns, funktionsnedsattas, sjukas och äldres försörjning och välfärd från den offentliga sektorn till anhöriga och välgörenhetsorganisationer; samt en överväldning av ansvar och kostnader från statliga trygghetssystem till kommunernas socialtjänst.

Vi ifrågasätter de teoretiska antaganden som ligger till grund för utredningen – i synnerhet hypotesen om tilldragningsfaktorer och föreställningen att ökad restriktivitet i socialförsäkringarna främjar sysselsättning.

Övergripande synpunkter

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå en modell för kvalificering till bosättningsbaserade socialförsäkringar och ekonomiskt bistånd för nyanlända och

andra icke-medborgare. De trygghetssystem som omfattas av förslaget är föräldrapenning på grundnivå och lägstannivå, barnbidrag (inklusive flerbarnstillägg), omvårdnadsbidrag, sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning, merkostnadsersättning, assistansersättning, bostadsbidrag och bostadstillägg samt äldreförsörjningsstöd.

De grupper som berörs av förslaget, i bemärkelsen att de omfattas av utredningens föreslagna inkomst- och tidsbaserade kvalificeringskrav för att få ta del av de aktuella bosättningsbaserade socialförsäkringarna, är flyktingar och alternativt skyddsbehövande (inklusive kvotflyktingar) samt deras anhöriga; personer som beviljats tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet; personer med uppehållstillstånd på grund av studier eller arbete; personer med uppehållstillstånd på grund av anknytning till landet; samt personer som beviljats uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder eller synnerligen ömmande omständigheter.

Utredningen konstaterar att flera av de grupper som i dagligt tal brukar benämnas som nyanlända, enligt Sveriges internationella åtaganden, måste eller bör behandlas på samma sätt som svenska medborgare när det gäller rätten till ekonomiskt bistånd. De grupper som framför allt berörs av det föreslagna kvalificeringskravet är personer med uppehållstillstånd för arbete eller studier, på grund av synnerligen ömmande omständigheter, på grund av verkställighetshinder eller, i vissa fall, på grund av anknytning till landet.

Sammantaget kan vi konstatera att detta är en reform vars uttalade syfte är att minska invandringen till Sverige genom att reducera "tilldragningsfaktorer för migranter" samt att öka arbetsmarknadsdeltagandet bland personer som är nya i landet genom att begränsa och villkora dessa gruppers rätt att ta del av de aktuella offentliga trygghetssystemen på ett sätt som troligtvis kommer leda till ökad social utsatthet och fattigdom, samt till icke-önskvärda sociala konsekvenser i form av ökad brottslighet och kriminalitet. Utredningen aktualiserar därmed också ett antal viktiga principiella och politiska frågor.

Förslagen i utredningen innebär att vi skulle få en förhållandevis stor grupp människor i samhället som formellt sett har rätt att vistas och arbeta i landet, men som under flera års tid inte skulle ha tillgång till flera centrala trygghetssystem. Detta utgör ett betydelsefullt avsteg från den universella välfärdsmodellen som länge haft en stark ställning i Sverige.

Utredningen stärker således en pågående rörelse från offentlig välfärd till privat omsorg och välgörenhet, där anhöriga och civilsamhällets organisationer – snarare än stat och kommun – står för en allt större del av välfärden och omsorgen om ekonomiskt och socialt utsatta, inklusive barn, funktionsnedsatta, långvarigt sjuka samt äldre. Förslagen kan vidare få icke-önskvärda och starkt negativa konsekvenser för enskilda och på samhällsnivå (se diskussion nedan).

Utredningen har noggrant övervägt huruvida förslagen är förenliga med EU-rättens

bestämmelser om den fria rörligheten och vissa andra internationella åtaganden. Det saknas dock en analys av huruvida förslaget är förenligt med FN:s konvention om barnets rättigheter (SÖ 1990:20) och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26), men även flera andra internationella åtaganden samt mera allmänna förbud mot diskriminering.

Negativa konsekvenser för enskilda och på samhällsnivå

Utredningens förslag kommer med största sannolikhet att få starkt negativa konsekvenser för dem som direkt berörs. Särskilt hårt drabbas barn och deras föräldrar, personer med funktionsnedsättning, sjuka samt äldre.

Utredningen är medveten om att de föreslagna kvalificeringskraven kommer att spå på den sociala utsattheten och öka fattigdomen i de berörda grupperna. Bland annat framhålls att förslagen kan leda till ökad barnfattigdom och större ekonomisk utsatthet för barn i de familjer som träffas av förslagen. Sammantaget beräknas omkring 61 000 barn påverkas av reformen (s. 420–423). Barnfattigdom är alltså ett utbrett och allvarligt problem i Sverige, och utredningens förslag riskerar att spå på detta.

På samma vis riskerar funktionsnedsatta, långvarigt sjuka och äldre att försättas i en mycket utsatt situation om de förnekas tillgång till just de offentliga trygghetssystem som utformats för att garantera människor i sådana situationer en skälig levnadsnivå. Som exempel skulle nyanlända som enligt nuvarande system är berättigade till sjukersättning, just därför att de på grund av kronisk sjukdom, skada eller funktionsnedsättning troligen aldrig kommer att kunna arbeta, underställas krav på att genom arbete och vistelsetid kvalificera sig till denna och flera andra trygghetsförmåner.

Utredningens förslag riskerar vidare att skapa allvarliga utestängningseffekter som direkt motverkar dess uttalade syfte att öka arbetsmarknadsdeltagandet bland nyanlända. För personer med funktionsnedsättning, för vilka personlig assistans är en förutsättning för att kunna arbeta, kan kvalificeringskravet för rätten till assistansersättning i praktiken göra det omöjligt att ta ett arbete och därmed skapa ett moment 22 för den enskilde.

Det är troligt att utredningens förslag kommer att leda till en övervältring av ansvar och kostnader från de statligt administrerade socialförsäkringssystemen till det kommunala försörjningsstödet. En sådan övervältring sker redan idag (bland annat på grund av en ökad restriktivitet i sjukförsäkringssystemet) och ses i allmänhet som problematisk.

Därtill är det tänkbart att utredningens förslag, om de blir verklighet, kan komma att ställa handläggare och andra anställda inom välfärdsyrken (särskilt socialtjänsten) inför svåra etiska situationer och etisk stress. Det gäller inte minst de handläggare inom socialtjänsten som kan komma att möta en allt större grupp som är utestängda från de flesta av välfärdens trygghetssystem och enbart har möjlighet

att söka så kallat akut nödbistånd.

Risken att förslagen göder den informella sektorn och bidrar till ökad kriminalitet

I utredningen framhålls att förslagen sannolikt kommer att leda till att den informella sektorn växer, samt till ökad kriminalitet och brottslighet. Detta är farhågor som är värda att ta på allvar.

Vad gäller den informella sektorn, ger utredningen en kort men entydig diskussion om att informellt arbete kommer att öka, samt om de individuella effekterna (utsatthet och exploatering) och samhälleliga effekterna av detta (s. 363). Mot denna bakgrund, och med beaktande av de begränsade resurser som reformen beräknas spara, är det anmärkningsvärt att utredningen inte försöker kvantifiera kostnaden för en medvetet ökad omfattning av informellt arbete.

Utredningen är medveten om att förslaget riskerar att öka antalet brott (10.6.3). I rapporten står att läsa att ”det [om förslaget blir verklighet] rimligen finns en betydande risk för att en del invandrare som under en kvalificeringstid varken har rätt till socialförsäkringsförmåner eller ekonomiskt bistånd kommer att begå brott för att klara sin försörjning” (s. 365). Trots detta saknas en finansiell konsekvensanalys avseende risken för ökad brottslighet.

Vi vet att brottslighet är kostsamt för samhället både på kort och lång sikt. Det gäller dels för de som utsätts för brott, men framförallt rör det sig om en samhällsekonomisk kostnad i form av polis- och domstolsväsendets resurser. Mot denna bakgrund, och med beaktande av de begränsade resurser som reformen beräknas spara, är det anmärkningsvärt att utredningen inte försöker kvantifiera kostnaden för en medvetet förväntad ökning av brottsligheten.

Med tanke på att regeringens intention är att minska brottsligheten, är det dessutom anmärkningsvärt att utredningen inte tydligare diskuterar detta som en anledning att antingen inte genomföra, eller kraftigt modifiera, den föreslagna reformen. Här brister utredningen i konsekvensanalys avseende samhällsekonomiska, sociala och individuella effekter.

Det är viktigt att se utredningen som en del av en större helhet. Förslagen samspelar med andra pågående bidragsreformer (exempelvis SOU 2025:15) samt med ett flertal pågående reformer på det migrationspolitiska området. Givet de skärpta kraven på vandel för uppehållstillstånd och medborgarskap är det tänkbart att människor först försätts i en desperat ekonomisk och social situation och därmed tvingas försörja sig på informella eller olagliga vägar för att därefter straffas dubbelt för detta genom tillämpningen av vandelsbestämmelserna.

Kunskapsläge och forskningsmässiga utgångspunkter

Utredningens förslag vilar på två huvudsakliga premisser:

- (1) Att teorin om välfärds-magnetism är giltig, det vill säga att det finns ett samband mellan generositeten i välfärdssystemen i ett visst land eller region och människors beslut att flytta dit, framför allt fattiga och socialt utsatta personer.
- (2) Antagandet att ökad restriktivitet i de offentliga trygghetssystemen (specifikt införande av kvalificeringskrav) ökar incitamenten att arbeta och därmed arbetskraftsutbudet, samt att detta i sin tur leder till ökat arbetsmarknadsdeltagande och, i förlängningen, en högre så kallad självförsörjningsgrad.

Vad gäller det första antagandet om välfärds-magnetism vill vi som forskare understryka att det inom forskarsamhället inte råder någon enighet om att ett sådant samband finns. Tillgänglig empirisk forskning ger motstridiga fynd – medan vissa studier ger visst stöd för hypotesen, visar andra att det inte finns något enkelt samband mellan generositeten i ett välfärdssystem och människors flyttmönster. Utredningen tar fasta på resultaten i en studie från 2020 (Agersnap, Jensen och Kleven, 2020) som i sin tur bygger på data från det tidiga 2000-talet och som visar att sänkta bidragsnivåer för invandrare från tredjeland hade viss effekt på nettoflödet av invandrare ur denna grupp (flyktingar såväl som arbetskraftsinvandrare). Ett flertal aktuella studier finner dock inget eller svagt stöd för hypotesen (se exempelvis Martinsen & Werner, 2019; Ponce, 2019).

Vi kan konstatera att teorin om välfärds-magnetism har viss politisk sprängkraft och att den inte sällan används för att rättfärdiga begränsningar av migranternas tillgång till välfärd. Den ursprungliga forskningen om välfärds-magnetism kommer från USA där man undersökt om och i vilken utsträckning människors flyttmönster påverkas av skillnader i välfärdsförmåner mellan delstater utan att hitta något entydigt samband (se McKinnish, 2007). Dock har man kunnat konstatera att föreställningen om att "välfärds-migration" är ett problem inte sällan föranleder ett så kallat race-to-the-bottom där delstater strategiskt sänker välfärdsnivåerna i ett försök att förhindra inflyttningen av bidragsbehövande invånare (se Brueckner, 2000).

Vad gäller det andra antagandet – att ökad restriktivitet ökar arbetskraftsutbudet och att detta i sin tur leder till ökad sysselsättning – kan konstateras att detta är en så kallad åtgärd på utbudssidan (supply-side) som inte tar hänsyn till huruvida det finns tillgängliga och lämpliga arbetstillfällen för de grupper man önskar ska komma i arbete. Det tål att påminnas om att arbetslösheten i Sverige i dag ligger på drygt 10 procent och att den är särskilt hög bland personer med utländsk bakgrund, särskilt bland dem som kommit hit på flykt undan krig och förföljelse. Det finns inte mycket som tyder på att detta beror på att människor inte är villiga att ta de arbeten som finns – utan på att det råder brist på arbetstillfällen inom relevanta sektorer, samt att arbetskraftens kompetenser, kvalifikationer eller geografiska placering inte överensstämmer med arbetsgivarnas behov. För att komma till bukt med arbetslösheten i allmänhet, och bland utlandsfödda, vore det troligtvis mer effektivt att överväga åtgärder som påverkar efterfrågan på arbetskraft, samt att satsa på

utbildning och kompetensutveckling.

Synpunkter på vissa specifika förslag

Inkomstkravets utformning

Det föreslagna inkomstkravet (0,48 inkomstbasbelopp per månad under sex sammanhängande månader respektive 0,35 prisbasbelopp per månad under en period om tolv månader inom 24 månader) är påfallande högt och kommer att innebära att många tredjelandsmedborgare skulle ha svårt att kvalificera sig för tillgång till socialförsäkringar och ekonomiskt bistånd, även om de skulle arbeta i Sverige. Högavlönade grupper påverkas inte i någon större utsträckning – det gör däremot dem vars inkomst ligger under inkomstkravet.

Enligt utredningens genomgång av arbetsmarknadsstatistik för 2023 bör c:a 15–20 procent av arbetstagarna ha en månadslön som understiger 0,35 inkomstbasbelopp. Det gäller också jobb som bedöms vara eller bli bristyrken i framtiden. Vidare diskuterar utredningen inkomster med 100% månadslön utan att reflektera över ofrivillig deltidsarbetslöshet, vilket är vanligt, inte minst inom kvinnodominerade sektorer.

I sammanhanget kan konstateras att vi sedan ett antal år tillbaka har ett skarpt inkomstkrav för arbetstillstånd. De grupper som framför allt berörs av utredningens förslag är de tredjelandsmedborgare som söker sig till Sverige för att ta anställning inom yrken som undantagits från försörjningskravet just på grund av brist inom dessa yrken. Enligt en aktuell rapport från Migrationsverket och Arbetsförmedlingen rör det sig om 152 yrken som bör undantas från det nuvarande inkomstkravet för att undvika en ohållbar situation på den svenska arbetsmarknaden i framtiden.

Utredningen ger inte svar på hur kvalificeringskravet kan tänkas inverka på kompetensförsörjningen inom en rad nyckelsektorer som omfattas av undantag från inkomstkravet.

Teorin om välfärds-magnetism har, som redan nämnts, troligtvis begränsat förklaringsvärde i en verklighet där människor söker sig till Sverige på flykt undan krig och förföljelse. Däremot kan idén ha visst förklaringsvärde när det gäller att förklara varför arbetskraftsinvandrare söker sig till just Sverige. För lågavlönade arbetskraftsinvandrare från tredjeländer innebär reformen en osäkerhet. Med tanke på att kvinnor fortfarande har huvudansvar för barn samt andra familje- och släktmedlemmar uppstår frågan om eftertraktad arbetskraft är villig att, och vågar, chansa på att flytta till Sverige utan tillgång till barnbidrag, ersättningar för funktionsnedsatta barn med mera. Här ger utredningen inga tillfredsställande svar.

En modell för kvalificering till socialförsäkringen – konsekvenser

för individer med behov av personlig assistans (kap. 6)

Övergripande kan konstateras att förslaget innebär att flera redan mycket utsatta grupper utestängs från centrala socialförsäkringssystem. Utöver de synpunkter som redan anförts (under rubriken Negativa konsekvenser för enskilda...) vill vi särskilt lyfta fram förslagets betydelse för rätten till insatser enligt Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), särskilt rätten till personlig assistans. Det offentliga ansvaret för personlig assistans delas idag mellan stat och kommun. Kortfattat gäller att om den enskildes grundläggande behov bedöms understiga 20 timmar per vecka har den berörda personen inte rätt till statlig assistansersättning, utan får söka stöd från kommunen.

Förslaget gäller assistansersättningen, alltså det statliga ersättningssystem som ska täcka kostnader för personlig assistans för personer med omfattande hjälpbehov. Även om kvalificeringskravet i snäv juridisk mening inte påverkar rätten till personlig assistans, kommer förslaget i praktiken att undergräva denna rättighet. Att förlora assistansersättning helt innebär i regel att möjligheterna att arbeta, delta i fritidsaktiviteter, träffa vänner med mera beskärs kraftigt.

I sammanhanget bör understrykas att kommunernas beslut i assistansärenden varierar mycket sinsemellan (dvs. det finns en geografisk variation i rätten till assistans) och att dessa beslut i allmänhet uppfattas som mer osäkra än de som fattas av Försäkringskassan. Förutom att vissa individer med stora hjälpbehov riskerar att inte få det stöd de tidigare haft rätt till, kan förslaget också medföra en övervältring av ansvar och kostnader för personlig assistans från statlig till kommunal nivå och en ökad rättsosäkerhet och godtycklighet i fråga om rätten till assistans.

En modell för kvalificering till ekonomiskt bistånd (kap. 7)

Utredningen gör bedömningen att svenskt medborgarskap kan användas som kvalificeringsvillkor för ekonomiskt bistånd, men betonar samtidigt att flera grupper som i dagligt tal brukar betecknas som nyanlända, enligt Sveriges internationella åtaganden, måste eller bör behandlas lika som svenska medborgare i fråga om rätten till ekonomiskt bistånd. Till dessa grupper hör bland annat EU/EES-medborgare med uppehållsrätt i landet samt deras anhöriga, flyktingar och alternativt skyddsbehövande samt deras anhöriga, liksom personer som omfattas av skydd enligt massflyktsdirektivet.

De som träffas av förslaget om kvalificering till ekonomiskt bistånd – i den bemärkelsen att de inte kommer att ha någon rätt till detta trygghetssystem förrän tidigast efter att de har vistats lagligen i Sverige under en sammanhängande period om fem år – är personer med uppehållstillstånd 1) för arbete eller studier, 2) på grund av synnerligen ömmande omständigheter, 3) på grund av verkställighetshinder, eller 4) i vissa fall på grund av anknytning.

Förslaget innebär en betydelsefull principiell förändring av Socialtjänstlagens

biståndsbestämmelser. Dessa har aldrig tidigare utgått från det svenska medborgarskapet som grund för rättigheter utan utgår istället från kommunens ansvar gentemot dem som är bosatta eller vistas där. Denna princip är bärande också i den nya Socialtjänstlagen (SFS 2025:400), inklusive dess biståndsbestämmelser som är neutrala med avseende på medborgarskap.

Ekonomiskt bistånd benämns ofta som det yttersta skyddsnätet och ska fungera som en garanti för att alla invånare får sina mest grundläggande behov tillgodosedda. Med andra ord ska det ges för att förhindra att människor i samhället står helt utblottade, utan mat eller tak över huvudet. Det är ett behovsprövat stöd som endast beviljas efter noggrann prövning till den som inte kan tillgodose sina behov på annat sätt – och som därför är tänkt att utgå från individens omedelbara behov. Att frånta vissa grupper rätten till ekonomiskt bistånd är att förvägra dem just detta yttersta skyddsnät. Utredningens förslag innebär att vissa grupper förvägras (nästintill) alla möjligheter till offentlig försörjning, stöd och hjälp.

De grupper som träffas av förslaget är bland annat de som har uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter. Det är idag mycket ovanligt att uppehållstillstånd beviljas av sådana skäl, men när det görs handlar det inte sällan om att personen ifråga är mycket svårt sjuk. Det finns också flera uppmärksammade fall där barn beviljats uppehållstillstånd av synnerligen ömmande omständigheter efter många år som så kallat papperslösa. Med andra ord rör det sig om redan mycket utsatta och resurssvaga grupper som träffas av förslaget.

En annan grupp som påverkas av förslaget är personer som omfattas av systemet för verkställighetshinder. Det kan röra sig om personer som fått ett utvisningsbeslut, men där utvisningen inte kan genomföras på grund av att hemlandet vägrar ta emot personen (praktiska verkställighetshinder), att personen är för sjuk för att transporteras, eller att det saknas ett ordnat mottagande i hemlandet för ett ensamkommande barn. Idag finns det tusentals personer som lever i Sverige och som omfattas av systemet för verkställighetshinder. Det är inte heller ovanligt att människor blir kvar i landet under flera år med verkställighetshinder. Om utredningens förslag skulle bli verklighet skulle också denna grupp behöva kvalificera sig för en rätt till ekonomiskt bistånd.

Att kvalificera sig till ekonomiskt bistånd kommer enligt förslaget ta uppåt fem år för berörda grupper och kommer att drabba dessa redan mycket utsatta grupper särskilt hårt.

Utredningen betonar att de grupper som omfattas av kvalificeringsvillkoret fortsatt ska anses ha rätt till så kallat ”nödbistånd”, det vill säga ekonomisk eller annan hjälp för att tillgodose sina mest akuta eller grundläggande behov i nödsituationer. Sådant stöd ges typiskt för livsmedel, mediciner, kläder eller tak över huvudet.

Kommunerna har sedan socialtjänstlagen (1980:620) trädde ikraft 1982 haft det

yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen inte lider nöd. Rätten till akut nödbistånd brukar benämnas samhällets eller välfärdssystemets yttersta skyddsnät och utgör en bärande princip, vilken även den nyligen ikraftträdde socialtjänstlagen (2025:400) ansluter sig till.

I förslaget anförs att kommunerna kan bevilja bistånd i akuta situationer med stöd av bestämmelserna i 12 kap. 2 § nuvarande SoL (2025:400), dvs. med stöd av regler om bistånd utöver norm. Dessa regler ger dock ingen skyldighet för kommuner att tillhandahålla bistånd i akuta situationer, utan endast en rätt för kommunerna att besluta om sådana regler, varpå rätten till sådant bistånd riskerar att bli ojämnt fördelad över landet. Utöver det saknar den enskilde möjligheter att överklaga ett beslut genom förvaltningsbesvär, då bistånd utöver norm endast går att angripa med laglighetsprövning. En sådan frånvaro av rättslig överprövning urholkar den enskildes rättssäkerhet.

Begränsning av ekonomiskt bistånd vid etableringsersättning (kap. 8)

Enligt direktivet ska utredningen ”analysera förutsättningarna för hur rätten till kompletterande ekonomiskt bistånd kan avskaffas för nyanlända invandrare som får etableringsersättning och lämna förslag på en sådan reglering.”

I utredningen anges att ersättningen för en individ som deltar i etableringsprogrammet på heltid är 308 kronor per dag. Detta motsvarar 9 240 kronor per månad (beräknat på 30 dagar). Vid deltagande på deltid är ersättningen lägre. Om deltagaren har hemmavarande barn tillkommer 800 kronor per månad för barn under 11 år och 1 500 kronor per månad för barn mellan 11 och 20 år. Detta gäller dock för högst tre barn. För ensamstående utan barn anges att bostadstillägg kan utgå.

Som anges i utredningen har etableringsersättningen varit oförändrad sedan 2010, året den infördes. Under samma period har prisbasbeloppet ökat från 42 400 kronor (2010) till 58 800 kronor (2025). Den kraftigaste ökningen har skett till följd av inflationen efter coronapandemin. Att ersättningen inte har justerats i förhållande till prisutvecklingen är något vi särskilt vill betona. Ersättningen motsvarar för många inte de faktiska kostnaderna för bostad, mat och en skälig levnadsnivå. Inte heller ger den förutsättningar att hantera oförutsedda kostnader som kan uppstå, till exempel akut tandvård. Mot bakgrund av detta menar vi att möjligheten att vid behov få kompletterande ekonomiskt bistånd måste finnas kvar.

Ett ytterligare skäl – som hänger samman med det ovan anförda – är att möjligheten att vid behov få kompletterande ekonomiskt bistånd ger individen ekonomiska förutsättningar att koncentrera sig på och aktivt delta i etableringsprogrammet, och därigenom stärka sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

I utredningens förslag anges att vissa grupper inom personkretsen som omfattas av etableringsprogrammet ska anses ha rätt till kompletterande ekonomiskt bistånd, medan andra grupper ska exkluderas från denna rätt.

Förslaget att personer som beviljats internationellt skydd och deras familjemedlemmar, liksom de som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller efter tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet, ska likabehandlas med svenska medborgare vad gäller rätten till ekonomiskt bistånd motiveras med hänvisning till Sveriges internationella åtaganden. Det är viktigt att Sveriges lagstiftning inte bryter mot dessa åtaganden. Samtidigt är det enligt vår mening problematiskt att utredningen samtidigt skiljer ut vissa grupper inom etableringsprogrammet från rätten till likabehandling. I utredningen föreslås att dessa grupper kan uteslutas från möjligheten att söka kompletterande ekonomiskt bistånd. Det gäller exempelvis personer som har uppehållstillstånd på grund av Sveriges internationella åtaganden, synnerligen ömmande omständigheter eller verkställighetshinder, personer som har uppehållstillstånd som tribunalvittnen samt personer som har uppehållstillstånd på grund av anknytning till någon i dessa kategorier.

Rätten till ekonomiskt bistånd, såsom den hittills har formulerats i socialtjänstlagen (SoL), har – som tidigare nämnts – varit centrerad kring behov, inte medborgarskap eller grunden för ett uppehållstillstånd.

I utredningen anges att det på senare år har varit ett begränsat antal personer som beviljats uppehållstillstånd på någon av de grunder som föreslås undantas från rätten till kompletterande ekonomiskt bistånd. Ett sådant argument är i sammanhanget ytterst märkligt. Menar utredaren att det ringa antalet innebär att konsekvenserna av förslaget därför är begränsade? De konsekvenser vi ser är av både principiell och praktisk art och handlar om en differentiering av rättigheter – och tillgång till ekonomisk trygghet – på basis av medborgarskap och grund för uppehållstillstånd. Detta bryter mot principer som har varit vägledande för svensk socialpolitik och integrationspolitik sedan åtminstone 1968.

Referenser

Brueckner, J. K. (2000). Welfare reform and the race to the bottom: Theory and evidence. *Southern Economic Journal*, 66(3), 505–525.

Martinsen, D. S., & Werner, B. (2019). No welfare magnets: Free movement and cross-border welfare in Germany and Denmark compared. *Journal of European Public Policy*, 26(5), 637–655.

McKinnish, T. (2007). Welfare-induced migration at state borders: New evidence from micro-data. *Journal of Public Economics*, 91(3–4), 437–450.

Ponce, A. (2019). Is welfare a magnet for migration? Examining universal welfare institutions and migration flows. *Social Forces*, 98(1), 245–278.

Prop. 1979/80:1. Om socialtjänsten. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 1974:39. Socialvården: mål och medel: principbetänkande. Stockholm: Socialdepartementet.

För Institutionen för kultur och samhälle,

Anders Neergaard, professor vid avdelningen för migration, etnicitet och samhälle

Annika Staaf, professor i välfärdsrätt

Maria Persdotter, universitetslektor i socialt arbete

Ulrika Wernesjö, universitetslektor i socialt arbete